

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (ЄС)

У 90-ті рр. викристалізувалася зовнішньополітична орієнтація України в напрямку інтеграції до європейської спільноти. Європейський вибір відкриває нові перспективи для співпраці України з розвиненими країнами континенту, економічного розвитку, соціального й інтелектуального прогресу, зміцнення позицій держави в міжнародній системі координат.

Для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на єдиний внутрішній ринок ЄС.

У політичному аспекті європейська інтеграція детермінує модернізацію правового поля української держави, демократизацію її політичної та інституціональної систем. Співробітництво з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя й добробуту населення.

У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція — це шлях до активізації взаємообміну між українською та західноєвропейською гуманістичною культурами, одночасне становлення України як інтегрованої частини глобального суспільства, так і національної держави. Нарешті, членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних претензій.

Водночас, у процесі зближення України з ЄС неминуче діятимуть і негативні фактори євроінтеграції. Серед них: неспроможність нести фінансовий тягар внесків до ЄС; зростання конкуренції з боку фірм країн-членів ЄС у процесі лібералізації і збільшення відкритості національної економіки, що супроводжуватиметься ліквідацією неконкурентоспроможних підприємств із негативними соціальними наслідками.

Тому проведення SWOT-аналізу вступу України до ЄС є дуже актуальним питанням, особливо в період світової економічної кризи, а одним із головних питань є питання „чи зможе наша держава отримати користь від вступу, чи ЄС потягне нас на дно?”

Актуальність теми нашої роботи полягає в тому, що завдання інтеграції України в європейський політичний та економічний простір, які неодноразово проголошувалися в якості пріоритетного вектора входження до світового господарства, поставили на порядок денний розвиток всебічної співпраці з Євросоюзом.

Питанням регулювання зовнішньоекономічної діяльності в межах взаємостосунків із ЄС займався О. Гре-

бельник, Н. Пирець, П. Пашко, І. Бережнюк, М. Тонев, С. Боротничек, Т. Трошкина, А. Круглень, Я. Малик. Кожен із зазначених вчених вніс вагомий внесок до процесу євроінтеграції. Але ніхто з них не намагався здійснити SWOT-аналіз вступу України до ЄС.

Метою нашої роботи став аналіз багатоаспектної співпраці України з країнами Західної Європи, у разі інтеграції України до ЄС: вивчення характеру довгострокових та короткострокових факторів впливу процесів європейської інтеграції на українське суспільство, виявлення на цій основі відповідних переваг та недоліків, потенційних можливостей і загроз для України за умов її входження до Європейського Союзу.

SWOT-аналіз передбачає вивчення наслідків впливу певних процесів з позиції поділу цих чинників на переваги, перспективи, недоліки та загрози. Недоліки та загрози умовно диференційовані як такі, що є відносно незначними чи мають тимчасовий характер, та такі, що містять потенційну небезпеку для основних сфер суспільства України чи потребують значних витрат і часу для їх усунення. Відповідно диференційовані й перспективи та переваги щодо значного чи незначного позитивного ефекту для України.

Європейська інтеграція на сучасному етапі — це магістральний напрямок розвитку континенту, який визначить ситуацію в самій Європі у третьому тисячолітті, так і її місце у світі. З часу свого заснування в 1957 р. (ЄЕС, а сам ЄС — 1991) Європейський Союз поступово перетворився на один із найпотужніших політичних і фінансово-економічних центрів сучасного світу, ключовий компонент новоствореної архітектури європейської безпеки, ядро системи європейських стандартів.

Європейський Союз об'єднує 27 країн на підставі більш тісного об'єднання на основі спільних економічних, політичних і соціальних цілей. Країни Союзу твердо сповідують збалансований і стійкий, соціальний та економічний прогрес.

Це досягається шляхом створення простору без внутрішніх кордонів, укріплення економічної та соціальної інтеграції й утворення економічного і валютного союзу. Створення єдиного ринку для 500 млн. європейців забезпечує вільне переміщення людей, товарів, послуг та капіталу.

ЄС є членом світового співтовариства і його роль в міжнародних відносинах виходить далеко за межі позицій та дій щодо Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. ЄС — це також і найбільший суб'єкт

світової торгівлі. Крім того, він є найбільшим фінансовим донором для країн, що розвиваються, та одним з найбільших — для Близького Сходу.

Західноєвропейська інтеграція у своєму розвитку пройшла такі етапи:

1958-1968 рр. — етап створення митного союзу;

1987-1992 рр. — етап завершення формування спільного ринку;

1993-1999 рр. — етап створення економічного та валютного союзу.

Сьогодні відбувається суперечливий процес формування та зміцнення політичного союзу, що зокрема, знаходить своє вираження в конституційному процесі [1].

У процесі свого становлення Євросоюз пройшов декілька кроків розширення. Перше розширення Європейського Співтовариства 1973 р. ознаменувалось приєднанням Данії, Ірландії і Великобританії. Друге розширення 1981 р. завершилось приєднанням до Співтовариства Греції, переговорний процес якої тривав десятиліття. Під час третього розширення 1986 р. до ЄС вступили Іспанія і Португалія. Унаслідок четвертого розширення 1995 р. приєднались Австрія, Швеція, Фінляндія. У середині 90-х років довготривалий процес розширення Євросоюзу завершився входженням у його членство 15 країн. Новий етап розширення ЄС відбувся у 2004 р. приєднанням Естонії, Кіпру, Латвії, Литви, Мальти, Польщі, Словаччини, Словенії, Угорщини та Чехії, а завершився в 2007 р. вступом до ЄС Румунії та Болгарії [1].

На Єдинбурзькому саміті в грудні 1992 р. були запропоновані доповіді Єврокомісії про шляхи дальшого поглиблення Інтеграції і опрацьовані загальні умови вступу до ЄС. Ст. 237 Римського договору про заснування Співтовариства наголошувала, що членство в Співтоваристві є відкритим для європейських країн [1, с. 6], а Маастрихтський договір 1992 р. (ст. 10) встановлював право будь-якої європейської держави звернутись із заявою про прийняття в члени Союзу, при цьому умови її приєднання до договорів, які засновують Союз, і все необхідне у зв'язку з цим регулювання мають бути предметом угоди між державами-членами і державою-заявником, яка підлягає ратифікації усіма державами-учасниками, згідно з їх конституційними процедурами.

У червні 1993 р. Європейська Рада на своєму засіданні в Копенгагені визнала право країн Центральної та Східної Європи вступати до ЄС після виконання ними вимог за трьома критеріями:

— політичного: стабільність установ, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист прав меншин;

— економічного: дійова ринкова економіка;

— членського: зобов'язання, що впливають із факту вступу до ЄС, зокрема визнання його політичних, економічних та монетарних цілей.

Так звані „копенгагенські критерії”, або критерії вступу були підтвержені в грудні 1995 р. на Мадридському засіданні Європейської Ради, яка підкреслила, крім того, значення перебудови адміністративних структур країни-заявника і створення умов поступової гармонійної інтеграції в ЄС [1, с. 16]. Втім ЄС лишає за собою право визначати момент, коли він буде готовий прийняти нових членів.

Критерії конвергенції (зближення) — умови, виконання яких дає державам ЄС право приєднатися до третього етапу Економічного та монетарного союзу. Угода про ЄС визначає п'ять критеріїв конвергенції, які стосуються цінової стабільності, дефіциту бюджету, державного боргу, стабільності національної валюти та відсоткових ставок. А саме:

— відношення державного дефіциту до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 3%;

— відношення державного боргу до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 60%;

— стабільність цін і сталість середніх темпів інфляції протягом одного року до проведення оцінювання; при цьому показник росту інфляції не може більш ніж на півтора відсотки перевищувати відповідні показники трьох найкращих (з погляду цінової стабільності) країн-членів;

— довгострокова номінальна відсоткова ставка не повинна перевищувати більш, ніж на два відсотки відповідні показників трьох найкращих (з погляду цінової стабільності) країн-членів;

— протягом щонайменше двох років і без значного напруження збоку відповідної країни, нормальне відхилення величини обмінного курсу не повинно виходити за граничні значення, передбачені механізмом обмінного курсу країн-членів.

Концепція „європеїзації”, яка ґрунтувалась на тезі: членство в ЄС визначає: вибір пріоритетів внутрішньополітичного розвитку держав, напрямку реформування їхніх економічних, політичних та соціальних інституцій, поглиблення національної ідентичності на національному рівні [1].

Стан відносин України та Європейського Союзу слід розглянути у формальному та фактичному форматах.

Із формального боку, двосторонні стосунки України — Європейський Союз були започатковані після здобуття Україною незалежності. У грудні 1991 р. Європейські Співтовариства, відзначивши демократичність всеукраїнського референдуму, визнали незалежність та суверенітет України [2]. Тоді вперше пролунав заклик Євросоюзу до України підтримувати з державами-членами Європейських Співтовариств відкритий і конструктивний діалог.

Позиція України щодо Європейського Союзу вперше на законодавчому рівні була сформульована в Основних напрямках зовнішньої політики України, що були схвалені Верховною Радою України 02 липня 1993 р.